

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ ΙΙ
Α΄ ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
Θέμα: Φως και Σκιά.

3^ο τμήμα
Υπ.Καθηγητής
Τάκης Κοζόκος – γλύπτης

Το NEO blog του μαθήματος υπάρχει στην διεύθυνση:

<http://www.blogeikastika.gr>

email takiskozokos@gmail.com

web www.takiskozokos.gr

Ζωγραφικό έργο του Θανάση Γκριτζάπη.

Εργασίες.

Πληρ. <http://www.blogeikastika.gr>

(Μαθήματα – Εικαστικά ΙΙ – Ασκήσεις.)

Όλες οι εργασίες παραδίδονται σε ψηφιακή μορφή.

Περισσότερες πληροφορίες για το μάθημα υπάρχουν στο blog του μαθήματος : <http://www.blogeikastika.gr>

2^{ος} Σημειώσεις Μαθήματος 2022 -23

Το μάθημα είναι κατά βάση εργαστηριακό.

Οι σημειώσεις δίνονται για την ενθάρρυνση σας για περισσότερη έρευνα.

«Η ομορφιά είναι ψυχρή, σκοτεινή και διακριτική. Όπου εισχωρεί το φως, σβήνει η μαγεία». – Το πρόσωπο της Ιαπωνίας – Ο ορισμός της έννοιας ma – Συγκριτική Προσέγγιση της Αισθητικής δύο Απομακρυσμένων Πολιτισμών, του Ελληνικού και του Ιαπωνικού, ως προς το Φως και την Αρχιτεκτονική – In Praise of Shadows – Architecture: Tadao Ando, Kenzo Tange – ....η αίσθηση του «ατέλειωτου μεσημεριού» – Φωτοπαίγνιον -Με Εργοδότη τη Ζωή, Άρης Κωνσταντινίδης – Ο γλύπτης Γεράσιμος Σκλάβος,....και μια επιλογή από διάσημους φωτογράφους της μαυρόασπρης εικόνας.

Peter Essick - photographer

In Praise of Shadows

<https://vimeo.com/353007580>

SoundDesign and Music for Xi Lou's 'In Praise of Shadows'

«Γιατί το δικό μας πνεύμα δεν βρίσκει τη γαλήνη σε τίποτα γυαλιστερό. Οι Δυτικοί χρησιμοποιούν επιτραπέζια σκεύη ασημένια, ατσάλινα ή από νίκελ, τα οποία τα σιλβώνουν μέχρι να λάμψουν, πράγμα που εμείς το αντιπαθούμε. Αν και χρησιμοποιούμε

κι εμείς το ασήμι στις τσαγιέρες, τα κύπελλα και τις καράφες του σάκε, δεν τα σπιλβώνουμε όπως κάνουν εκείνοι. Αντίθετα τα απολαμβάνουμε όταν η λάμψη της επιφάνειας ξεθωριάζει με το πέρασμα τού χρόνου κι έρχεται και παίρνει ένα χρώμα μαύρο καπνισμένο, και σε κάθε σπιτικό έχει συμβεί ν'ακούσει μια χωρίς καλαισθησία υπηρέτρια τα εξ αμάξης από τη νοικοκυρά, επειδή εξαφάνισε, γυαλίζοντάς τα μέχρι να γίνουν καθρέφτες, την πατίνα που με τόσους κόπους είχε εναποθέσει ο χρόνος στα ασημικά ... »

Μικρό απόσπασμα από το : Tanizaki Junichirô, ΤΟ ΕΓΚΩΜΙΟ ΤΗΣ ΣΚΙΑΣ. Αθήνα, Άγρα, 1992.

Jerry Uelsmann – photographer

David Lynch - Steps

https://www.youtube.com/watch?v=Qc-nZbhN_Dw&list=PLI-TQfz1_9PzJrCzLPYBze2NjUI-rSiM&index=14

Brassai - photographer

In Praise of Shadows

<https://vimeo.com/257671423>

Presented at Salon Des Beaux Arts 2017 in Louvre Museum "In Praise of Shadows" is a video art installation created in collaboration between Japanese artist Shun Kawakami from artless Inc., and motion & videography studio Seven Shuffles.

Andreas Gursky – photographer

Garry Winogrand - photographer

Φως - σκοτάδι - φώς

...για τον Οδυσσέα Ελύτη.

Στα τελευταία του κείμενα ο ποιητής του φωτός βλέπει διαφορετικά το σκοτάδι. Και δεν μιλάω μόνο για το σαφώς νυκτερινό (και συννεφιασμένο) τοπίο στο "Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου". Και στα άλλα βιβλία υπάρχει μια διαφορετική στάση απέναντι στη νύχτα.

Νομίζω πως είναι φανερό στον επαρκή αναγνώστη πως με τα χρόνια, ο Ελύτης ξεπέρασε την "ηλιακή μεταφυσική" της "τρίτης περιόδου" του για μια πιο σύνθετη μορφή μυστικής εμπειρίας που εμπεριέχει και το σκότος.

Κάποτε έγραφε: "οι Ευρωπαίοι και οι Δυτικοί βρίσκουν πάντα το μυστήριο στη σκοτεινιά, στη νύχτα, ενώ εμείς οι Έλληνες το βρίσκουμε στο φως που είναι κάτι απόλυτο".

Στην τελευταία του περίοδο το πνευματικό τοπίο αλλάζει. Η σκιά δεν είναι μόνο περίγραμμα του φωτός - αλλά παρουσία αυτοδύναμη. Όσο περνάνε τα χρόνια, το σκοτάδι γίνεται πιο υπαρκτό - είναι αδύνατο να το αγνοήσεις. Πρέπει να το υπερβείς.

Έτσι η πορεία δεν είναι πια ευθύγραμμη - προς το φως - είναι παλινδρομική ή μάλλον σπειροειδής. Πάλι προς το φως μέσα από το σκοτάδι. Η εσωστρεφής αυτή εποχή καθιερώνει τον Ελύτη σαν μεγάλο μυστικό και θρησκευτικό ποιητή (με την ευρύτατη έννοια του θρησκευέσθε). Σε αυτήν φαίνεται να έχει πια υπερβεί την αντίθεση Φως-Νύχτα. Ακολουθεί την κλασική πορεία του μυστικού που ανεβαίνοντας προς το Ένα ξεπερνάει, αίρει τις φαινομενικές αντιθέσεις.

Sebastião Salgado – photographer

The salt of the earth

<https://vimeo.com/110143651>

A journey with Sebastião Salgado

Wim Wenders

Sally Mann - photographer

The Most Beautiful Black and White Shots in Movie History

<https://vimeo.com/134028599>

<https://www.youtube.com/watch?v=aiy4kATgKJc>

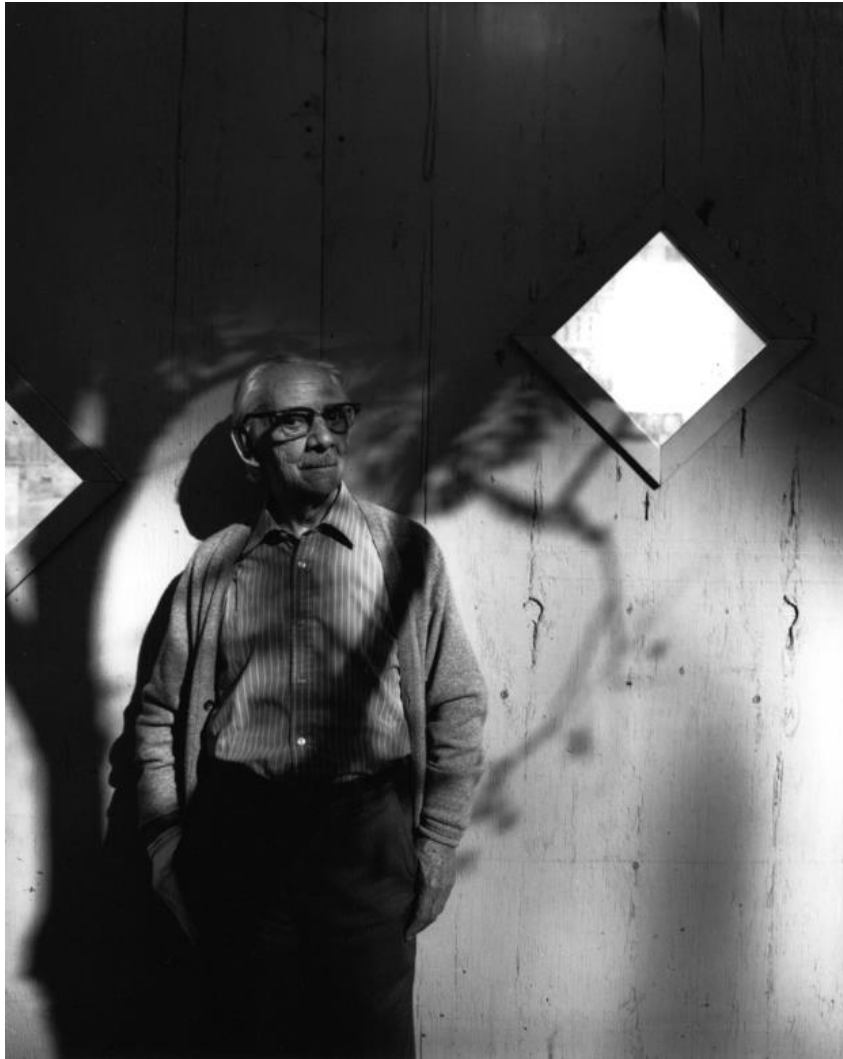
Nostalghia (1983) Last Scene
Andrey Tarkovski

https://www.youtube.com/watch?v=gyLnF070wGo&t=1s&ab_channel=%C3%96zg%C3%BCr%C3%96zt%C3%BCrk

«Ο Ταρκόφσκι είναι για μένα ο μεγαλύτερος από όλους μας, αυτός που επινόησε μια νέα γλώσσα πιστή στη φύση του κινηματογράφου, καθώς συλλαμβάνει τη ζωή ως αντανάκλαση, τη ζωή ως ένα όνειρο»

Ingmar Bergman – σκηνοθέτης

Arnold Newman Photographer

Το πρόσωπο της Ιαπωνίας

<https://www.youtube.com/watch?v=ysDgGFlo58g>

Κείμενο: Απόσπασμα του Νίκου Καζαντζάκη, από το συγγραφικό έργο :
Ταξιδεύοντας: Ιαπωνία - Κίνα

Μουσική: Shigeru Umebayashi - Yumeji's theme - In the mood for love

Francesca Woodman – photographer

Ο ορισμός της έννοιας **ma**

Το **ma**, είναι μια ιδιαίτερη έννοια που προσδιορίζει κατά ένα μεγάλο βαθμό την Ιαπωνική κουλτούρα και έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην μέχρι τώρα εξέλιξη της, από τα χρόνια της αρχαιότητας. Ιστορικά, παρόλο που αποτελεί την πεμπτουςία της Ιαπωνικής αισθητικής, το **ma** έχει τις ρίζες του στην Κινέζικη φιλοσοφία του Ταϊσμού, του Κομφουκιανισμού και του Βουδισμού. Η έννοια του κενού, της ανυπαρξίας ή αλλιώς η κενότητα αποτελεί ένα επαναλαμβανόμενο ζήτημα και ιδανικό στις ανατολικές φιλοσοφίες. Είναι μια κατάσταση συγκεχυμένη αλλά και εξιδανικευμένη ταυτόχρονα, ενώ ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι αντί για κάτι αρνητικό ή ανεπιθύμητο, το κενό είναι μια πολυπόθητη κατάσταση του νου που οι Βουδιστές επιδιώκουν να κατακτήσουν μέσω αυστηρών διαδικασιών, όπως ο διαλογισμός.

Ansel Adams—photographer

Μα είναι το ιδεόγραμμα του φεγγαριού και της πόρτας και συμβολίζει την στιγμή της νύχτας που από μια χαραμάδα της πόρτας μπαίνει μέσα στο δωμάτιο το φως του φεγγαριού.

ΦΩΣ + ΗΜΙΦΩΣ

Συγκριτική Προσέγγιση της Αισθητικής δύο Απομακρυσμένων Πολιτισμών, του Ελληνικού και του Ιαπωνικού, ως προς το Φως και την Αρχιτεκτονική

Daido Moriyama – photographer

Η ανατολή ανέπτυξε μια εντελώς διαφορετική αισθητική από αυτή του δυτικού κόσμου. Η αισθητική αυτή υποστηριζόμενη και από την βουδιστική φιλοσοφική σκέψη που έχει μεγάλη απήχηση στην Ιαπωνία, αποτελεί, όπως θα δούμε, την βάση για τις ιαπωνικές αρχιτεκτονικές κατασκευές.

Παρατηρούμε πράγματι ότι η Βουδιστική Ζεν φιλοσοφία επηρεάζει ευθέως την έννοια του χώρου, ο οποίος πιστεύεται ότι δημιουργείται στο όριο όπου τα υλικά πράγματα αρχίζουν να εξαφανίζονται.

Σύμφωνα με τη λογική του Ζεν, ο χώρος δεν είναι αυθύπαρκτος ούτε σαφώς ορισμένος αλλά προκύπτει από ένα σταδιακό πέρασμα από το φως στη σκιά, από μια αλληλουχία σκιών που συμβάλλει στην υπογράμμιση του νοήματος του χώρου και όχι του χώρου αυτού καθαυτού.

Ένα πολύ διδακτικό παράδειγμα αποτελεί το παραδοσιακό ιαπωνικό δωμάτιο του τσαγιού. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ουσιαστικά πρόκειται για μια αρχιτεκτονική μικρογραφία που αποκαλύπτει αυτό το δυσδιάκριτο όριο στο χέιλος της εξαφάνισης.

Πράγματι, με τον ίδιο τρόπο που η έννοια του oku (βάθος) επηρεάζει κάθε ιαπωνική έκφραση (είτε θεωρητική είτε πρακτική) έτσι και στην περίπτωση της sukiya (δωμάτιο του

τσαγιού) η έννοια αυτή είναι περισσότερο φανερή από ποτέ. Το δωμάτιο του τσαγιού είναι ένας μικρόκοσμος απόσυρσης από την καθημερινή ζωή εφόσον ένας άνθρωπος που κάθεται σιωπηλός και προσηλωμένος στα θεία, σε ένα τέτοιο δωμάτιο, έχει την αίσθηση ότι βιώνει τον άπειρο χώρο μέσα από την αλληλεπίδραση φωτός και σκότους.

Η γενικότερη φιλοσοφία του δωματίου αυτού βασίζεται στην σταδιακή τελετουργική απομάκρυνση από το εξωτερικό περιβάλλον και τον υλικό κόσμο.

Το δωμάτιο του τσαγιού (sukiya) είναι τόσο σημαντικό για την ιαπωνική αρχιτεκτονική που τελικά καταλήγει να χαρακτηρίζει το ύφος ολόκληρης της κατοικίας ή ακόμα και ολόκληρου του οικιστικού συγκροτήματος.

Ένα εξάισιο παράδειγμα της ιαπωνικής φιλοσοφίας του Ζεν καθώς και της εφαρμογής των εννοιών wabi (γαλήνια λεπτότητα, συγκρατημένο γούστο, μοναχικότητα) και sabi (πάλιωμα αισθητικό, πατίνα του χρόνου), είναι το δωμάτιο του τσαγιού που κατασκεύασε ο master Sen no Rikyuin (1522-1591) στην κατοικία στο Yamazaki.

Artist: Sen no Rikyu
Title: Tai-an tearoom
Date: Momoyama period
1582

tearoom designed by Sen no Rikyu

Ο χώρος αυτός έχει την υπερβολικά μικρή διάσταση των δυο τατάμι, τα ανοίγματα είναι τοποθετημένα ασύμμετρα στο χώρο, ενώ οι τοίχοι του είναι κατασκευασμένοι από πηλό και καθώς σκουραίνουν από τον καπνό των κεριών μέρα με τη μέρα, «διαφυλάσσουν την συνθήκη της σκιάς και τη δέσμευση του νοήματος του χώρου μέσα στο σκοτάδι (yami)»⁶. Στον χώρο αυτόν λοιπόν συμπυκνώνεται όλη η ιαπωνική φιλοσοφία περί της σκιάς και της αξίας της και σύμφωνα με τον master Sen no Rikyu «το μυαλό πρέπει πάντα να οδηγείται σε αυτό που δεν λέγεται»- ή αυτό που δεν φαίνεται θα μπορούσε να συμπληρώσει ένας Έλληνας - τονίζοντας έτσι την αξία της σκιάς και την φιλοσοφία της ασάφειας.

Handi Laksono – photographer

Είναι πάντως ενδιαφέρον ότι η σημερινή Ιαπωνία κατάφερε να αναπτύξει έναν πολύ ιδιόμορφο πολιτισμικό χαρακτήρα εισάγοντας και προσπαθώντας να αφομοιώσει πολλά στοιχεία από τον Δυτικό πολιτισμό.

Είναι πλέον γεγονός ότι δυστυχώς στην εντατική της προσπάθεια να «δυτικοποιηθεί» και να ακολουθήσει τα δεδομένα της εποχής μετά από αιώνες αποκοπής, η Ιαπωνία έχασε το μέτρο και παραγκώνισε τις ιδιαιτερότητες και την παράδοσή της σε τεράστιο βαθμό.

Ένα τέτοιο γεγονός είχε ως σοβαρότατη επίπτωση να χάσει η Ιαπωνία την διακριτή της πολιτισμική ταυτότητα σχεδόν σε όλους τους τομείς. Από την χρήση των ιαπωνικών ιδεογραμμμάτων στην δυτικοποίηση της γραφής χάθηκαν, εκτός από πολλαπλές έννοιες λόγω της αμφισημίας των σχεδίων, και όλη η τέχνη της καλλιγραφίας που κατείχε εξέχουσα θέση στις παραδοσιακές τέχνες. Και αυτό αποτελεί μόνο ένα μικρό παράδειγμα.

Η σημασία του βάθους (oku) και η σταδιακή της εξασθένηση είναι ίσως το μεγαλύτερο πλήγμα στην ιαπωνική κουλτούρα.

Tatsuo Suzuki – photographer

Στον τομέα της αρχιτεκτονικής, ο παγκοσμίως καταξιωμένος αρχιτέκτονας Tadao Ando αναφέρει ότι, μια σημαντική απώλεια είναι αυτή της αίσθησης του βάθους και του πλούτου της σκιάς. Τονίζει λοιπόν, στους μοντέρνους Ιάπωνες ότι «έτσι όπως μεγαλώνουμε με όλο και λιγότερη συνείδηση του σκότους, ξεχνάμε την χωρική αντήχηση και τις λεπτές μορφές που δημιουργούνται από το φως και τη σκιά. Όταν συμβαίνει αυτό, τα πάντα είναι ομοιόμορφα φωτισμένα, αντικείμενο και μορφή είναι περιορισμένα στις απλοϊκές σχέσεις μεταξύ τους»

Richard Avedon – photographer

“ Για τη δημιουργία ενός χώρου κατοίκησης, πρώτα τοποθετούμε ένα σκίαστρο για να ρίξει σκιά στη γη, και ύστερα στο αχνό φως της σκιάς κατασκευάζουμε τη κατοικία.”

Tanizaki J., “In Praise of Shadows”

Edward Weston – photographer

...η αίσθηση του «ατέλειωτου μεσημεριού»

Μελετώντας την Δυτική αντίληψη περί ομορφιάς και τέχνης βλέπουμε ότι τα πάντα είναι συνδεδεμένα άρρηκτα με το φως. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι στον Δυτικό πολιτισμό το φως είναι, εκτός από μέσο προβολής της ομορφιάς, μέσο αποκάλυψης της αλήθειας των πραγμάτων. «Αν αφαιρέσεις το φως, τα πάντα θα μείνουν κρυμμένα στο σκοτάδι διότι δεν θα μπορούν να μαρτυρήσουν το Κάλλος τους» υποστηρίζει ήδη από τον 17ο αιώνα ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός.

Joel Tjintelaar – photographer

Το φως μας εμπνέει ασφάλεια και μας επιτρέπει να έχουμε τα σωστά δεδομένα πριν αποκτήσουμε άποψη για κάτι. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι η ομορφιά στον Δυτικό κόσμο πάντα προβάλλεται σε όλο της το μεγαλείο όταν φωτίζεται έντονα και ολοκληρωτικά. Κατά τον Θωμά τον Ακινάτη (13ος αιώνας) το Δυτικό κάλλος διέπεται από πέντε βασικά στοιχεία: την σωστή αναλογία, την ακεραιότητα, την σαφήνεια την καθαρότητα και την φωτεινότητα.

Ashley Carlton - photographer

«...Πουθενά ΣΚΟΤΟΣ
πουθενά τρόμος.
Πουθενά φόβος.
Πουθενά μυστήριον.
Πουθενά βάρος.
Πουθενά λύπη.
Πουθενά κακία.
Πουθενά δυσθυμία.
Πουθενά σκυθρωπότης.

Τα πάντα εις την μικρότατων πτυχήν των χωμάτων και την εσωτάτην καρδίαν των
φυλλωμάτων και την απωτάτην κορυφήν όρους και το απώτατον νέφελον,

ΟΛΑ ΦΩΣ! ΦΩΣ! ΦΩΣ!
ΧΡΩΜΑ! ΧΡΩΜΑ! ΧΡΩΜΑ!

Και την Νύκτα ακόμη τα πάντα κυανίζουν.
Και αυτά αι Νύκτες είναι Νύκτες Κυάνιαι.
Όλα ανοικτά. Όλα Ιλαρά. Όλα Γαλήνια. Όλα Εαρινά.
Όλα Φαιδροντυμένα. Όλα Εορτάσιμα. Όλα Πασχαλινά.
Όλα Νυμφικά. Όλα παίζουν,
όλα ευτυχούν, όλα ραίνουν ελπίδα...
...Όλα λέγουν η Ζωή είναι Γλυκεία. Η Ζωή είναι Ωραία.
Η Ζωή είναι ένα ελαφρότατον Όνειρον.
Ένα Χαρίεν, Γαλήνιον Όνειρον.
Ένα ωραίον, ταχύ, περαστικόν
Φωτοπαίγνιον.»

(Π.Γιαννόπουλος, Η Ελληνική Γραμμή)

Όπως είναι φυσικό λοιπόν και λόγω του ότι στην Ελλάδα τα πάντα λούζονται στο φως, δημιουργήθηκε μια παράδοση σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του Έλληνα.

Αυτή η παράδοση είναι άμεσα συνδεδεμένη με το κλίμα του τόπου μας, που όπως αναφέρει ο Watsuji Tetsuro «Χαρακτηριστικό του ελληνικού κλίματος είναι η διαφάνεια, η αίσθηση του ατέλειωτου μεσημεριού»

Για τους Έλληνες το φως αποτελούσε πάντα μέρος του εαυτού τους, και για το λόγο αυτό άρχισαν να μαθαίνουν πως να παρατηρούν αυτή την μη-κρυφή φύση. Γιατί το να παρατηρείς δεν σημαίνει απλώς να αντανακλάς κάτι ήδη σχηματισμένο, σημαίνει να ανακαλύπτεις το άπειρο των εκδοχών του χωρίς καμία αναφορά στην χρησιμότητα.

Οι Έλληνες βελτίωσαν και εξέλιξαν την παρατήρηση με αποτέλεσμα τη μάθηση.

Η παρατήρηση καταλήγει σε μάθηση και η μάθηση σε θεωρία.

Δεν είναι τυχαίο ότι η λέξη θεωρία (που σημαίνει άποψη για κάτι) προέρχεται από την αρχαία λέξη «θεωρώ» που θα πει βλέπω, έχω πλήρη οπτική εποπτεία του τί υπάρχει και συνεπώς το γνωρίζω.

Είναι, λοιπόν φυσικό ότι, η θεωρία με την παραπάνω έννοια είναι κάτι που σε κλίμα μη διαυγές (π.χ. σε ομιχλώδη τοπία) δεν θα μπορούσε ποτέ να αναπτυχθεί. Γι' αυτό και η έννοια του κάλλους στους Δυτικούς είναι τόσο αντίθετη από αυτή των Ασιατών. Γι' αυτό και οι Ασιάτες έχουν συνηθίσει να απολαμβάνουν τόσο την ασάφεια των περιγραμμάτων, τη θαμπάδα των υλικών όσο και την πατίνα του χρόνου πάνω στα πράγματα.

Στην Ιαπωνία και λόγω της ανιμιστικής της παράδοσης, η φύση θεωρείται μια σκοτεινή οντότητα, μέρος της οποίας είναι ο άνθρωπος.

Daido Moriama – photographer

Συχνά γίνεται λόγος για την ανοικτότητα της Ιαπωνικής αρχιτεκτονικής προς την φύση. Στην Ιαπωνία και κυρίως στην ιαπωνική ύπαιθρο, σίτι θεωρείται ολόκληρη η εδαφική ιδιοκτησία, δηλαδή το όριο της κατοικίας ταυτίζεται με το όριο του οικοπέδου. Μια τέτοια λογική εξαρχής απαιτεί ρευστά όρια εσωτερικού και εξωτερικού χώρου- όπως στην Ελλάδα- αλλά με μια σημαντική διαφορά: ο εξωτερικός χώρος στις περισσότερες περιπτώσεις αποτελεί μια μικρογραφία της φύσης, σχεδόν μια εξιδανικευμένη αναπαράσταση της. Ο τομέας της αρχιτεκτονικής είναι μόνο ένας από τους πολλούς τρόπους που η σύγχρονη Ιαπωνία προσεγγίζει και εκφράζει τον σύγχρονο τρόπο ζωής. Μετά τον πόλεμο (ύστερα από τις βόμβες στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι, το 1945) η Ιαπωνία προσπάθησε να «ανοικοδομήσει» το χαμένο της γόητρο, και να «δυτικοποιηθεί» σε κάθε τομέα έτσι ώστε να μπορέσει γρήγορα να αποκτήσει μια θέση ανάμεσα στις πιο προηγμένες (οικονομικά και τεχνολογικά) χώρες του πλανήτη. Δυστυχώς η ανοικοδόμηση αυτή έγινε σε λιγότερο από πενήντα χρόνια με ολέθρια αποτελέσματα για την μεγάλη παράδοση που ήταν εξαιρετικά ζωντανή μέχρι τότε.

Toshi Oku – photographer

Παρόλα αυτά, ορισμένοι εμπνευσμένοι Ιάπωνες αρχιτέκτονες κατάφεραν να δημιουργήσουν έναν Ιαπωνικό Μοντερνισμό εξαιρετικά διακριτό και αναγνωρίσιμο. Αρχιτέκτονες όπως ο Tadao Ando, ο Arata Isozaki, ο Kenzo Tange και ο Toyo Ito αποτελούν μόνο ένα μικρό δείγμα των εκφραστών της σύγχρονης ιαπωνικής αρχιτεκτονικής.

Architecture: Tadao Ando

https://www.youtube.com/watch?v=pXLpBz34bU8&t=4s&ab_channel=AldoGarcia

TADAO ANDO - Trailer

<https://vimeo.com/56086928>

Isozaki, Arata: Qatar National Convention Centre

ARCHITECTURE:Kenzo Tange

Japanese-architecture-toyo-ito

Η ελληνική φύση κατά ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα λούζεται από έντονο φως. Είναι αυτό που επηρεάζει την οπτική αντίληψη των ελλήνων, είναι αυτό που καθορίζει τα χρώματα και τις αποχρώσεις, είναι αυτό που δημιουργεί τις κατάμαυρες σκιές και τελικώς είναι ο πρωταρχικός παράγοντας ύπαρξης της ιδιαίτερης ελληνικής φύσης. Η αρχιτεκτονική στην Ελλάδα δεν μπορεί να είναι κλειστή πρέπει όμως να είναι «πρωταρχικά καλυπτική» όπως εύστοχα θα παρατηρήσει ο Άρης Κωνσταντινίδης. «Για το τοπίο όπου το φως καλύπτει και αποκαλύπτει, η σκιά είναι η πρώτη απαίτηση της ανθρώπινης παρουσίας» θα συμπληρώσει αργότερα η Τ.Τραγανού.

Πράγματι το υπόστεγο των σπιτιών του Κωνσταντινίδη ουσιαστικά ικανοποιεί την απαίτηση αυτή, δημιουργεί την αρχή της «καλυπτικής» αρχιτεκτονικής και κατοχυρώνει ως κτιστό χώρο τον χώρο που υποδεικνύεται από την ερριμένη σκιά πάνω στη γη (και η οποία αλλάζει κάθε στιγμή και εποχή). Με αυτόν τον τρόπο εξισώνεται ο εξωτερικός με τον εσωτερικό χώρο μια που τα όρια μεταξύ τους είναι ρευστά και υποδεικνύονται από τον εκάστοτε φωτισμό.

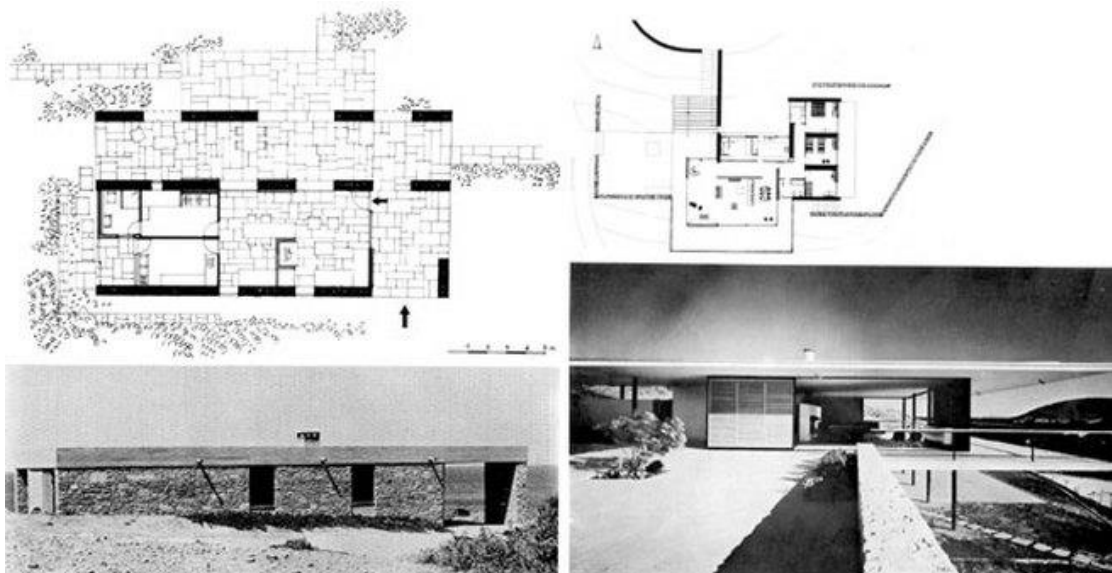

Annie Leibovitz - photographer

Αν για τους Ιάπωνες το δωμάτιο του τσαγιού εκφράζει ως χώρος περισσότερο την ιδιοσυγκρασία τους καθώς και την αντιμετώπιση του φωτός, για τους Έλληνες ο χώρος αυτός αντιστοιχεί σε μια βεράντα ή μια ταράτσα.

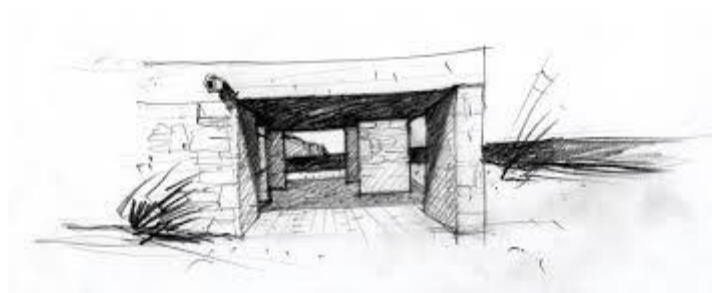

Λόγω του ότι οι Έλληνες δεν διακρίνονται από την μοναχικότητα ή τη διακριτικότητα των Ιαπώνων, ο χώρος που επιλέγουν να συζητήσουν και να φιλοσοφήσουν δεν είναι αποκομμένος από το εξωτερικό περιβάλλον ούτε από τους γύρω ανθρώπους. Θα μπορούσε κανείς να πει ότι η βεράντα είναι για τους Έλληνες χώρος σχεδόν «ιερός» και απολύτως απαραίτητος για την ηρεμία της καθημερινότητάς τους.

Κατοικία στη Σαρωνίδα, Άρης Κωνσταντινίδης | Κατοικία στην Ανάβυσσο, Νίκος Βαλσαμάκης

Με Εργοδότη τη Ζωή

Άρης Κωνσταντινίδης [Παρασκήνιο]

σκηνοθεσία: Απόστολος Καρακάσης

https://www.youtube.com/watch?v=AbQKTcBs2B0&ab_channel=Dot

Ο γλύπτης Γεράσιμος Σκλάβος

Αρχή του σύμπαντος είναι το φως.

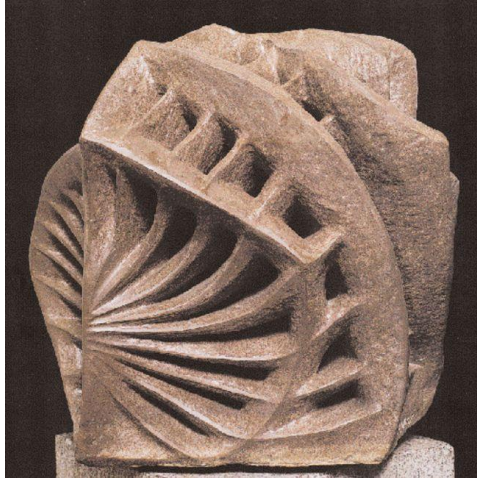

Γεράσιμος Σκλάβος - Δελφικό Φως - 1966

Φως η αρχή του σύμπαντος, η αρχή της δημιουργίας.

Οι διαστάσεις, κατά τη γνώμη μου, είναι άπειρες, όπως το φως. Φως - κινήσις - χρόνος - άπειρον. Ιδέα - φως - αρχή του σύμπαντος. Φως - ταχύτης - κινήσις - χρόνος - άπειρον - χάος - δημιουργία - ρυθμός. Τι είναι ψυχή; Είναι φως. Φως - κίνηση - ζωή - ψυχή. Φως - δημιουργία. Η ιδέα έχει άπειρες διαστάσεις, άρα είναι φως. Το φως συνδέει το σύμπαν και τα πάντα εξαρτώνται απ' αυτό. Φως, φωτιά τα πρώτα στοιχεία της πρώτης γλυπτικής, διανοίας - δημιουργού. Μπορούμε να μεταβιβάσουμε τη σκέψη μας με την ταχύτητα του φωτός. Μπορούμε να δουλέψουμε τους σκληρότερους γρανίτες και πέτρες με φωτιά. Μπορούμε να μεταβιβάσουμε τη σκέψη χωρίς τεχνικές δυσκολίες. Άρα αισθητική επανάστασις πρώτον, μετά τεχνική...

Διαστάσεις δεν υπάρχουν, δύο ή τρεις ή τέσσερις όπως ισχυρίζονται μερικοί μέχρι τώρα, αλλά όπως το φως έχει άπειρες διαστάσεις και προς όλες τις κατευθύνσεις, έτσι και το σύμπαν. Απλώς έχουν επινοηθεί για να μπορέσουμε να συνεννοηθούμε μεταξύ μας.

Εάν το φως και η φωτιά είναι αρχή της δημιουργίας, τότε με το φως και τη φωτιά θα
μπορέσουμε να δημιουργήσουμε, να προσθέσουμε αλλά και να αφαιρέσουμε ή να
αλλάξουμε μορφή του σύμπαντος

Γεράσιμος Σκλάβος

Scott Typalos – photographer

‘ Γεννηθήκαμε από το φώς.
Νιώθουμε τις εποχές μέσα από το φώς.
Ο μοναδικός κόσμος που γνωρίζουμε είναι αυτός που βγήκε από το φώς...’
Louis Kahn

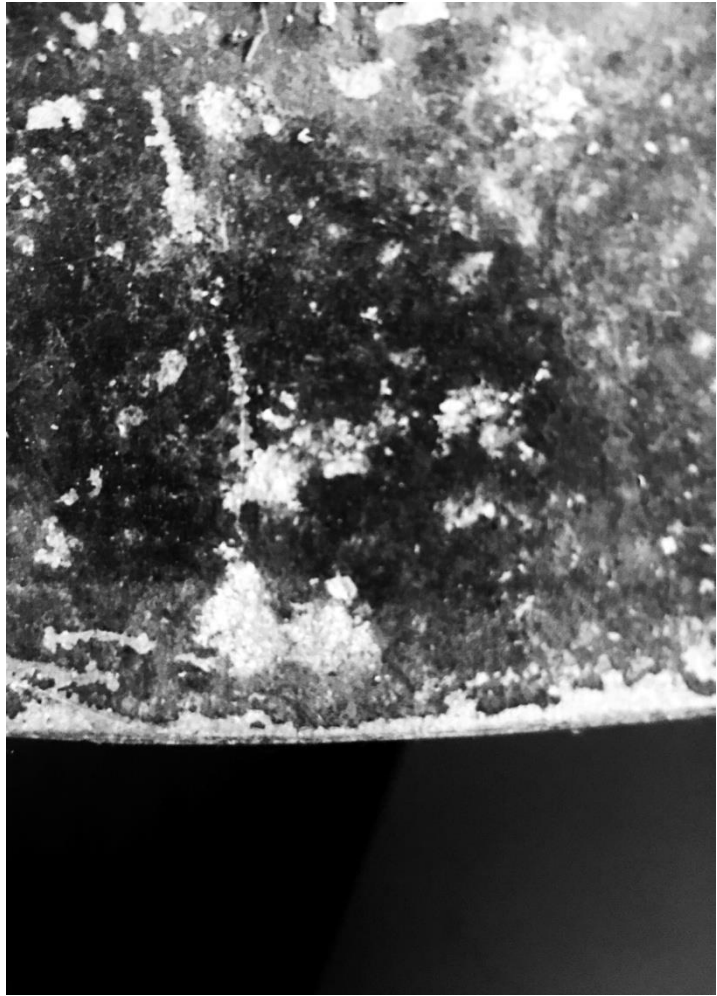
PICTURES 2018

“To photograph: it is to put on the same line of sight the head,
the eye and the heart.”

M/A Φωτογραφίες από άσκηση των φοιτητών του 3^{ου} τμήματος 2017-18

Box

<https://www.youtube.com/watch?v=IX6JcybgDFo>

Box explores the synthesis of real and digital space through projection-mapping on moving surfaces. The short film documents a live performance, captured entirely in camera.

Links

Η αποτύπωση της παραδοσιακής έννοιας του κενού -ma στη σύγχρονη Ιαπωνική Αρχιτεκτονική

<https://issuu.com/greekarchitects3/docs/230.15.10>

Συγκριτική Προσέγγιση της Αισθητικής δύο Απομακρυσμένων Πολιτισμών, του Ελληνικού και του Ιαπωνικού, ως προς το Φως και την Αρχιτεκτονική

http://www.flashlight.gr/images/news/100413_fos-imifos.pdf

<http://www.greekarchitects.gr/gr/%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%82/%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1-1>

William Kentridge
Drawing Lesson One: In Praise of Shadows

<https://www.youtube.com/watch?v=cdKkmSqYTE8>

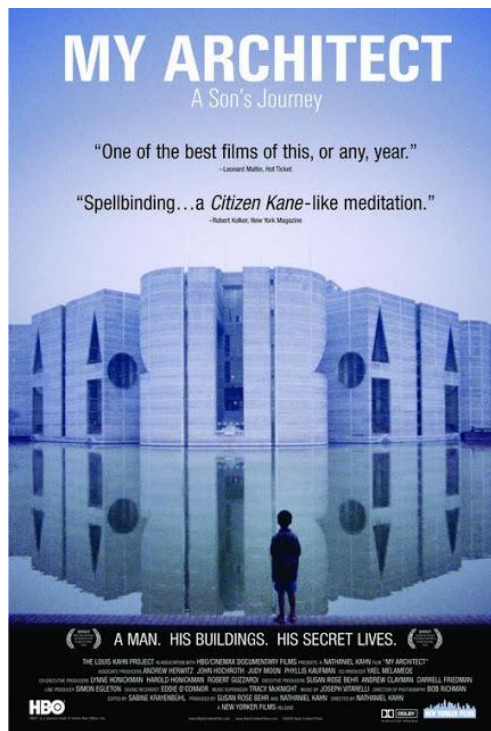
William Kentridge presented the Charles Eliot Norton Lectures in 2012, entitled "Six Drawing Lessons."

<https://www.mediaarchitecture.org/>

<http://luminapolis.com/tag/light-media/>

Video επιλογές

Ταινίες,
Ντοκιμαντέρ:
Προτάσεις για videos σχετικά με το θέμα.

Ο Ναθάνιελ Καν μοιράζεται αποσπάσματα από το ντοκιμαντέρ του «Ο αρχιτέκτονας μου» σχετικά με την αποστολή του να καταλάβει τον πατέρα του, τον θρυλικό αρχιτέκτονα Λούις Καν. Είναι μια ταινία με νόημα για όποιον αναζητά την κατανόηση της σχέσης μεταξύ τέχνης και αγάπης.

https://www.ted.com/talks/nathaniel_kahn_scenes_from_my_architect?language=el

Luminaris

<https://vimeo.com/24051768>

Βιβλιογραφία.

Προτάσεις για βιβλία σχετικά με το θέμα.

- Η Αρχιτεκτονική της Αρχιτεκτονικής, Ημερολογιακά σημειώματα, Αθήνα, Άγρα 9.
- Γιαννόπουλος, Π. [1938], (1992), Η Ελληνική Γραμμή, Αθήνα, Νέα Σύνορα-Α.Α Λιβάνη
- Κωνσταντινίδης, Α. [1975], Στοιχεία αυτογνωσίας- Για μια Αληθινή Αρχιτεκτονική, Αθήνα, Ίδρυμα Ford
- Λυγίζος, Ι. [1943], Η Ελληνική Νησιωτική Αρχιτεκτονική, Αθήνα, Αετός
- Σεφέρης, Γ. [1946], (1998), "Το Φως", Ποιήματα, Αθήνα, Ίκαρος
- Ζεν, Αθήνα, Καστανιώτης 17. Τις Τιέν Αν, (2004), Ζεν Φιλοσοφία, Αθήνα, Κέδρος
- Τραγανού, Τ. [1993], "Άρης Κωνσταντινίδης, Tadao Ando: Μια Παράλληλη Ανάγνωση"
- Casati, R. [2000], (2004), La Scoperta dell'Ombra, Milano, Mondadori Editore, (ελλ. έκδοση, Η Ανακάλυψη της Σκιάς, Αθήνα, Εκδόσεις Εικοστού Πρώτου
- Eco, U. [2004] Storia della Bellezza, Milan, Bompiani, (ελλ. Έκδοση, Η Ιστορία της Ομορφιάς, Αθήνα, Καστανιώτης)
- Okakura Kakuzo, [1906], (1992), Το Βιβλίο του Τσαγιού, Αθήνα, Άρκτος
- Romilly, J. [1996], (1996), Jeux de Lumiere sur l' Hellade, (ελλ. έκδοση Αθήνα, Παιχνίδι Φωτός στην Ελλάδα, Το Άστυ)
- Barthes, R. [1980], (2001), L'Empire des Signes, (ελλ. έκδοση, Η Επικράτεια των Σημείων, Αθήνα, Ραππα)
- Tarkovsky Andrei, 1987, Σμιλεύοντας το χρόνο, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα.
- Άγιος Θωμάς ο Ακινάτης, [1267-73], (1989), Summa Theologiae, Allen, Texas, Christian Classics 2.
- Δήμου, Ν. [1995], Το Φως των Ελλήνων, Αθήνα, Νεφέλη
- Θεμελής, Κ. [2000], Ο Λόγος του Αρχιμάστορα. Μια Συνομιλία με τον Άρη Κωνσταντινίδη, Αθήνα, Ίνδικτος

News

Έντεκα εμβληματικά έργα ζωγραφικής και γλυπτικής σε κτίρια της Αθήνας

Ο Πάνος Εξαρχόπουλος, αρχιτέκτονας και επίκουρος καθηγητής του Τμήματος Αρχιτεκτόνων-Μηχανικών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Φωτ.: Πάρις Ταβιτιάν/LIFO

<https://www.lifo.gr/culture/design/enteka-emblimatika-erga-zografikis-kai-glyptikis-sektiria-tis-athinas>

Beyond The Streets: Η μεγαλύτερη έκθεση για το graffiti και τη street art στο Λονδίνο

Περισσότεροι από 150 καλλιτέχνες σε μια έκθεση αφιερωμένη στην τέχνη του δρόμου, στη Saatchi Gallery.

ΕΣΩ 2023 MULTIVERSE

Την Τετάρτη 24 Μαΐου 2023 η ημερίδα ΕΣΩ επιστρέφει, για 11η συνεχόμενη χρονιά, στην Αίθουσα Τριάντη του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών για να υποδεχθεί τους σημαντικότερους εκπροσώπους της εγχώριας και διεθνούς αρχιτεκτονικής και δημιουργικής σκηνής γύρω από τη θεματική Multiverse.

μα πάντα ενδιαφέρουσα επίσκεψη στο ...

<http://www.ted.com/topics/architecture>

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου του διδάσκοντα. - email: takiskozokos@gmail.com